

**OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW w WARSZAWIE**

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

1. *Obiekt*
Zespół Fortyfikacji Obszar Warownego „Śląsk” - Punkt Oporu „Godula”
NAJCIEŹSZY SCHRON BOJOWY OB. NIE UŻYTKOWANY

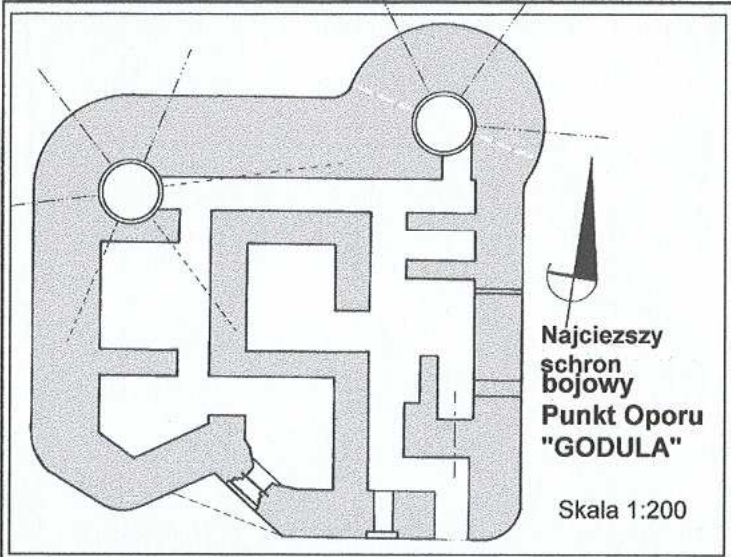
2. *Czas powstania*
ok. 1937 r

3. *Miejscowość*
**RUDA ŚLĄSKA -
GODULA**

11. *Zdjęcie rzut przekrój sytuacja orientacja*

Widok od północnego zachodu

4. *Adres rejon ul. Goduli (w obrębie pn części osiedla Powstańców Śląskich) nr hipoteczny Dz. Nr936/72KW6044 R*

5. *Przynależność administracyjna*
województwo katowickie
gmina miasto Ruda Śląska

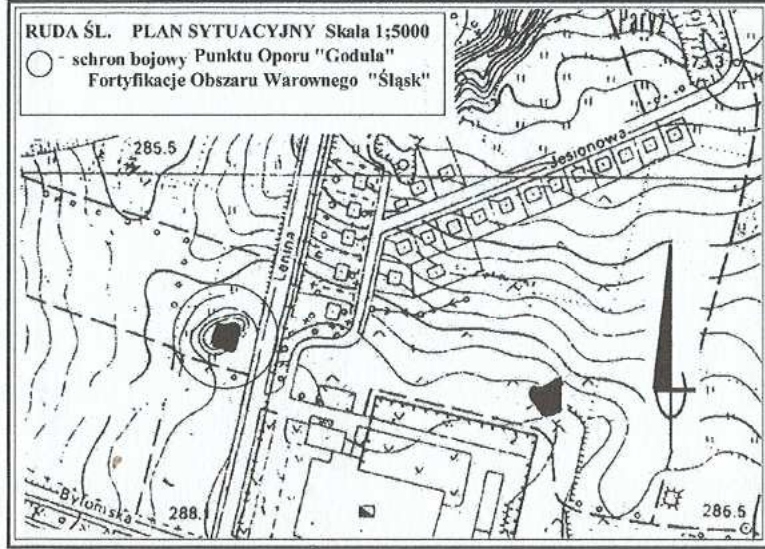
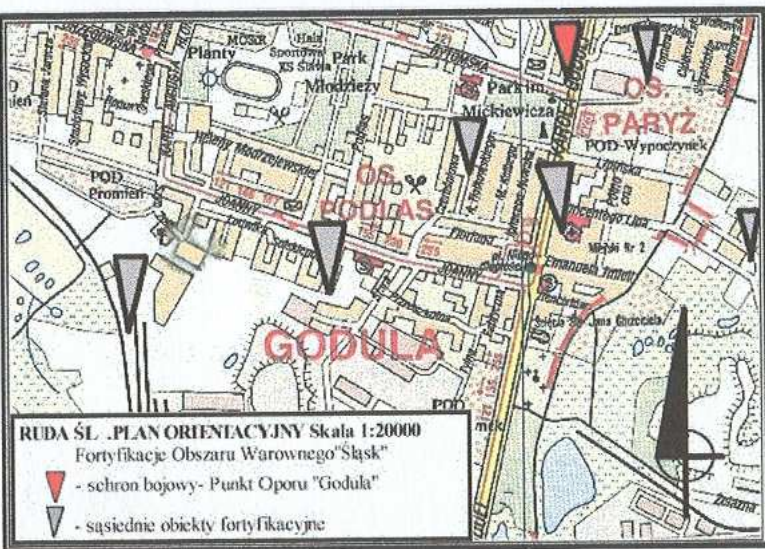
6. *Poprzednie nazwy miejscowości*
Godullahütte

7. *Przynależność administracyjna przed 1 VI 1975*
województwo katowickie
powiat miasto Ruda Śląska

8. *Właściciel i jego adres*
Rudzka Spółdzielnia
Mieszkaniowa ul. Magazynowa 2

9. *Użytkownik i jego adres*

10. *Rejestr zabytków*
Nr
data

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numery i miejsce przechowywania)

Meldunek kier. Robót Nr 23 płk Jerzego Sochockiego z 20 XI 1937 do inspektora armii gen. dyw. Inż. Leona Berbeckiego pod tytułem "Meldunek o zakończeniu nakazanych prac fortyfikacyjnych Akta GISZ, Tom 302.4.2113. Centralne Archiwum Wojskowe"

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst >? mgr inż. Piotr Sworzeń, mgr inż. Adam Szewczyk
plany, rysunki mgr inż. Piotr Sworzeń, mgr inż. Adam Szewczyk
zdjęcia, fotografie mgr inż. Piotr Sworzeń

miejsca przechowywania negatywów czerwiec 1998 roku
mgr inż. Piotr Sworzeń
Katowice ul. Sobieskiego

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego.

22. Bibliografia

- Denkschrift über die polnische Landbefestigung, Berlin 1941r,
- Sadowski Jan. Przygotowania Centralnego Rejonu Przemysłowego Śląska do obrony w okresie międzywojennym w: Woskowy Przegląd Historyczny 1959r, nr 4

Sadowski Jan. Przygotowania Centralnego Rejonu Przemysłowego Śląska do obrony w okresie międzywojennym w: Woskowy Przegląd Historyczny 1959r, nr 4

- Władysław Steblik Armia "Kraków" WIH MON wyd. II Warszawa 1989

- Kartograficzne udokumentowanie zasobów budownictwa obronnego w Polsce od połowy XIII wieku do 1945 roku - województwo katowickie Warszawa 1998
Studia i Materiały do Historii Wojskowości XXXVIII 1996 J. Miniewicz Punkt Oporu „Godula” z Obszaru Warownego Śląsk w latach 1937 - 1939

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

27. Załączniki

wkładka szt 2

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Teren Goduli obejmował obszar pomiędzy Orzegowem, Chebziem i Lipinami. W II połowie XIX w. należał do Schaffgotschów. Od 1854r funkcjonowała tu duża huta cynku nazwana na cześć wielkiego poprzednika Schaffgotschów Karola Goduli - zmarłego w 1848r „króla cynku”. Istnienie huty decydowało o szybkim rozwoju osady. Zasadniczo rozwijała się ona przy skrzyżowaniu głównego traktu z Szombierek do Chebia z odchodzącą od niego drogą prowadzącą do Orzegowa i Rudy. Po zach. stronie tego traktu rozciągał się teren rozbudowywanego osiedla robotniczego. Po wsch. powstał kompleks sakralny i zabudowa szpitala. Około 1915r osiedle robotnicze powiększono na pn. przy wytyczeniu nowych ulic. Dalsze istotne przeobrażenia nastąpiły w 1921r. gdy na pn od Goduli i Orzegowa ustalono przebieg granicy państwowej. Z chwilą wyznaczenia granicy rozpoczęto organizację obrony Państwa w strefie przygranicznej. Przyjmowano koncepcję budowy fortyfikacji stałych. Realizacja nastąpiła po dojściu Hitlera do władzy. Zadanie prowadzono z udziałem jednostek 23 Dywizji Piechoty. W drugiej poł. 1933r w Sztapie Generalnym zatwierdzone zostały projekty pierwszych obiektów obronnych. W ślad za tym przydzielono pożyczki i kredyty. Zgodnie z przyjętym harmonogramem prace przy budowie fortyfikacji dla trzech pierwszych punktów oporu wykonane zostały w latach 1933-1936 poza terenem Goduli - w rejonie Bobrownik, Kochłowic i Dąbrówki Wielkiej. W 1937r w następnym etapie zbudowano umocnienia w pasie Dąbrówka Wielka-Kochłowice przecinając m.in tereny Łągiewnik, Goduli i Czarnego Lasu. Powstały kolejne punkty oporu - „Łągiewniki”, „Wzgórze 319” /w pobliżu Nowego Bytomia/ i „Godula”. Ostatni rozbudowano na wzgórzu 294, na obrzeżu osiedla, od zach. i pn.

c.d. na wkładce

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje. Wnętrze wyposażenie instalacje)

Najcięższy schron bojowy - usytuowany w rejonie dawnej granicy państwa, po prawej stronie ważnej strategicznie drogi łączącej Bytom z Nowym Bytomiem w odległości około 1000m na płd. od granicy państwa, na wzniesieniu dającym wgląd i morzliwość położenia zapór ogniowych ckm na całym biegnącym w dolinie rzeki Bytomki pasie nadgranicznym.. . Trudne do zamaskowania położenie schronu zmusiło projektantów do zastosowania tu najcięższego typu wytrzymałości obiektu „E”. Tego typu schron był przygotowany do ostrzału licznymi pociskami artyleryjskimi kalibru 220mm lub pojedynczym pociskiem kalibru 305÷350mm. . Schron zbudowany w układzie punktu oporu "Godula", w jego północnej części. Załoga schronu mogła wykonywać zadania ogniowe wchodząc w system flankujących ogni krzyżowych z ckm - ami schronów sąsiednich. Schron zamykał od południa główną drogę wychodzącą na pd. z Bytomia. W bezpośrednim sąsiedztwie schronu przebiegała linia zapór inżynierskich – przeciwpancernych i przeciwpiechotnych.

Schron :typu najcięższego- wytrzymałość „E” - , zbudowany w konstrukcji żelbetowej wylewanej, zbrojonej prętami stalowymi Ø 10mm w warstwie zewnętrznej oraz Ø 20mm w warstwie wewnętrznej - grubość ścian narażonych na bezpośrednie trafienia pociskami podczas ostrzału artyleryjskiego, ~2,1m grubość ścian bocznych ~1,3m, grubość ścian wewnętrznych ~1m. Obiekt jednokondygnacyjny. Strop wzmocniony przeciwdopryskowo stalowymi belkami ci 5mm. Grubość stropu ~1,9m. . Powierzchnie zewnętrzne ścian nie tynkowane z widocznymi śladami odeskowania. Od zewnątrz na styku z podłożem ściany zabezpieczone izolacją z lepiku. Budowla na rzucie kwadratu z modyfikacjami narożników i jednego boku. Główne osie budowli w układzie kierunków zbliżonych do północ – południe, wschód - zachód. W wierzchołkach ścian i stropów zaokrąglenia. W układzie bryły odsłonięte partie widoczne od pd - zach, pd, pd - wsch i wsch w części. Pozostałe partie ścian obsypane. W narożniku pn – wsch ponad wysuniętą i obniżoną partią stropu żelbetowego stalowna kopuła bojowa ckm na rzucie pierścienia wystająca poza obrys stropu głównego połową średnicy Średnica zewnętrzna Ø 1,8 m, grubość ścianki 180mm.. W kopule 3 strzelnice rozmieszczone co 60°, oś lewego skierowana na pn – zach. W pn.- zach partii stropu stalowna kopuła na rzucie pierścienia średnica zewnętrzna Ø 1,8m, grubość ściany 180mm. W kopule 6 otworów: 3- strzelnice pod ckm w osiach ukierunkowanych na zach, pn - zach, pn – wsch oraz 3 otwory obserwacyjne (względnie dla broni osobistej - bądź rkm) .. W ścianie wsch wejście zapasowe, dalej otwór wentylacyjny z zachowaną osłoną pancerną. W ścianie pd - wsch . schronu prostokątny otwór głównego wejścia, pierwotnie zamykany kratą przeciwszurmową. W sąsiedztwie od -zach czerpnia powietrza. W partii ściany pd zach centralnie usytuowana . strzelnica ckm chroniona uskokiem i okapem przed bezpośrednim trafieniem.

Wnętrze: jednokondygnacyjne. Wejście do schronu niedostępne ze względu na zamurowanie wszystkich otworów. Na rysunku układ hipotetyczny.

Wyposażenie brak dostępu do wnętrza schronu uniemożliwia opis i ocenę stanu zachowania.!

Instalacje Schron był wyposażony w instalacje filtrowentylacyjną napędzaną przez silnik spalinowy służący jednocześnie do napędu generatora energii elektrycznej. Schron posiadał połączenie z siecią podziemnej instalacji telefonicznej Obszaru Warownego Śląsk

Uzbrojenie składało się z trzech ckm. wz. 30, kal 7,92 mm [jeden na podstawie fortecznej , dwa na podstawie wahlowej w kopułach] 2 rkm wz. 28 kal 7,92mm, kb ppanc. UR kal7,92 wz.35 oraz etatowego uzbrojenia załogi

Obsada składała się z oficera i około 18 żołnierzy .

<p>14. <i>Kubatura</i></p> <p style="text-align: center;">m^3</p>	<p>15. <i>Powierzchnia użytkowa</i></p> <p style="text-align: center;">m^2</p>	<p>16. <i>Przeznaczenie pierwotne</i> schron bojowy</p>	<p>17. <i>Użytkowanie obecne</i> obiekt nie użytkowany</p>
<p>18. <i>Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</i></p> <p>W latach osiemdziesiątych odcięto dostęp do wnętrza obiektu przez zamurowanie wszystkich otworów.</p>		<p>19. <i>Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</i></p> <p>Obiekt od czasu zakończenia drugiej wojny światowej opuszczony i dewastowany Z uwagi na wytrzymałość konstrukcji stan zachowania zewnętrznych elementów budowli stosunkowo dobry.</p>	
		<p>20. <i>Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</i></p> <p>Powstrzymanie dewastacji i uporządkowanie terenu. Okresowa wycinka samosiewek Zabezpieczenie utrzymania z przeprowadzeniem elementarnej konserwacji przeciwwilgociowej i antykorozyjnej Zapewnienie wentylacji wnętrza obiektu w celu obniżenia wilgotności .- Przekazanie na rzecz zainteresowanych użytkowników , udostępnienie dla zwiedzających , oznakowanie samego obiektu i drogi dojścia, popularyzacja podstawowych informacji historycznych w przewodnikach itp. Oznakowanie oraz popularyzacja podstawowych informacji historycznych na temat miejsca i obiektu. Obiekt ważny o dobrej ekspozycji widokowej.</p>	

1. <i>Miejscowość</i> RUDA ŚLĄSKA GODULA	2. <i>Obiekt</i> Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” - Punkt Oporu „Godula” NAJCIEŹSZY SCHRON BOJOWY OB.NIE UŻYTKOWANY	3. <i>Zawartość wkładki</i> Ciąg dalszy punktu 12 - historia obiektu zdjęcia
--	---	--

c.d historii

Trzy z ciężkich schronów bojowych rozplanowano po zach. stronie drogi z Szombierek do Chebzia. Dwa z nich dominowały nad otwartymi terenami ubezpieczając przedpola od strony Rudy Śląskiej i Orzegowa a trzeci postawiony został z największym przesunięciem na pn., w rejonie kulminacyjnym wzniesienia bezpośrednio przy szosie z Szombierek. Był to schron najcięższy wyposażony w dwie kopuły pancerne. Jego bezpośrednie sąsiedztwo /od wsch./ stanowił tradytor. Nieco dalej po stronie pd. znajdowały się koszary. Projektantami schronów byli płk Jana Sadowskiego i płk W. Klaczyńskiego. Łącznie na grupę obiektów punktu oporu „Godula” składało się 5 schronów bojowych, tradytor, schron pozornie-bojowy, schron amunicyjny oraz zaplecze dla koszar. Schrony rozplanowano na terenie Goduli oraz na obrzeżu Chropaczowa i Lipin. Na tyłach zaprojektowano drugą linię obrony. Na etapie projektowania i budowy schronów dla punktu oporu „Godula” wprowadzono numerację porządkową - 13, 14, 15, 16, 16a, 17a, 17b/ 18/ 19 oraz 20, 21, 22, 23, 24, 25, 39,40. Numery odnosiły się jednak także do obiektów rozmieszczonych w międzypolach. Schrony o numerach 15 i 40 uzyskały dwie kondygnacje. Większość wyposażono w kopuły pancerne wyprodukowane w Zakładach Hutniczo - Metalowych w Ostrowcu Świętokrzyskim oraz w zakładach Wspólnoty Interesów S.A. Zasadniczy etap prac przeprowadzono w 1937r. W 1938r, niektóre roboty kontynuowano /m.in. schron bojowo-pozorny po pd-zach. stronie opisywanego schronu /. Za prowadzenie prac odpowiadał kpt. Kocin /kierownik budowy/ i płk. Jerzy Sochocki /kierownik robót nr 23/. Nad całością czuwał dowódca 23 DP płk Jan Sadowski. W 1938r umocnienia uzyskały stan gotowości. W marcu 1939r fortyfikacje Obszaru Warownego podporządkowano armii "Kraków" [dow. gen. Antoni Szylling], .wjej składzie Grupie Operacyjnej "Śląsk"[dow. gen. Jan Sadowski] Obsady fortyfikacji Obszaru Warownego "Śląsk" stanowiły Grupę Forteczną [dow. płk. Wacław Klaczyński] której trzon stanowiły bataliony specjalne - "forteczne". Obsadę ciężkiego schronu tradytorowego jak i wszystkich obiektów fortyfikacyjnych P.O."Godula" stanowili żołnierze 4 kompani spec ckm i 11 kompanii strzeleckiej IV batalionu specjalnego -"fortecznego" 75 pułku piechoty pod dowództwem mjr. Władysława II Wierzbickiego. Prace nad dalszą rozbudową systemu obronnego prowadzone były konsekwentnie do 1939r. W marcu 1939r fortyfikacje Obszaru Warownego podporządkowano armii „Kraków”. W dniu 1 września fortyfikacje punktu oporu „Godula” wraz z całym pasem umocnień od Wymysłowa do Kochłowic prezentowały się jako obiekty gotowe i w pełni przygotowane do obrony. W trakcie kampanii wrześniowej pozostawały jednak bezużyteczne. Natarcie rozwinięto z innych „bezpieczniejszych” kierunków. W konsekwencji schrony punktu oporu „Godula” nie były atakowane. W nocy z 2 na 3 września z uwagi na ogólną sytuację na froncie zostały rozbrojone i opuszczone. Stan taki utrzymywał się przez okres okupacji. W pierwszych latach powojennych fortyfikacje dawnego punktu oporu „Godula” traktowane były jako obiekty jeszcze przydatne dla celów wojskowych. Pozostawały w ewidencji. W latach 70-tych tereny wokół schronu dowodzenia przeznaczono pod inwestycje. Realizowano budowę osiedla w technologii wielkiej płyty. Powstało szereg typowych bloków a schron znalazł się w strefie współczesnej zabudowy. Wynikłe zmiany poważnie naruszyły sytuację pierwotnego miejsca. W latach 90-tych schron dowodzenia dawnego punktu oporu „Godula” posiadał zamurowane wejścia i strzelnice. Do zespołu projektantów schronów należał płk Jan Sadowski, płk W. Klaczyński

Kopuła ckm w stropie

Kopuła ckm , widok od północy

Widok od pn – wsch

Wylot przewodu wentylacyjnego

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

2. *Miejscowość*

**RUDA ŚLĄSKA
GODULA**

3. *Obiekt*

Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” - Punkt Oporu „Godula”
NAJCIEŹSZY SCHRON BOJOWY OB.NIE UŻYTKOWANY

ZALĄCZNIK NR 2

4. *Zawartość wkładki*

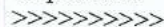
Zdjęcia, mapa

Widok od wschodu

Widok wejścia
od południa

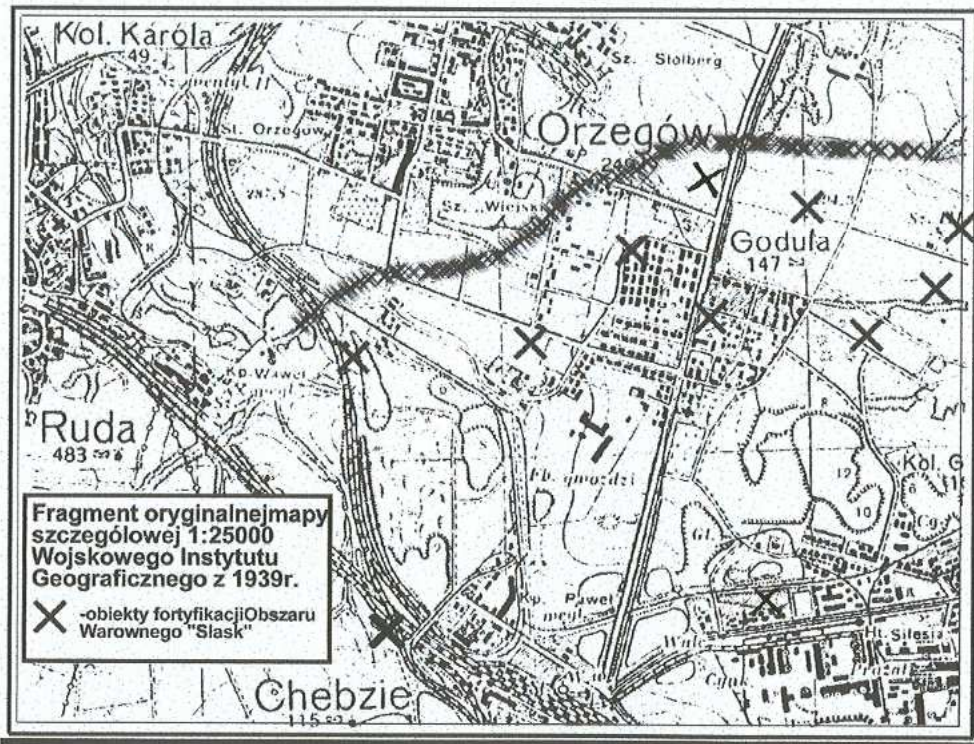

Widok strzelnicy
ckm od pd – zach

Widok od zachodu

Fragment oryginalnej mapy
szczegółowej 1:25000
Wojskowego Instytutu
Geograficznego z 1939r.

X - obiekty fortyfikacji Obszaru
Warownego "Śląsk"